

Stockholm 2013-05-20

Socialförsäkringsminister Ulf Kristersson
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Förslag om försöksverksamhet med sjukskrivande psykologer

Inledning

Psykologförbundet föreslår att regeringen ger dispens för psykologer att kunna skriva sjukintyg inom ramen för ett avgränsat försöksprojekt. Sådan försökspilot bör omfatta en till två landsting med god tillgång till psykologer och pågå under minst två år. Projektet bör också utvärderas av lämplig myndighet eller forskningsinstitution när det avslutats.

Den kraftiga ökningen av långtidssjukskrivningar på grund av psykisk ohälsa är alarmerande. En stor grupp människor, varav majoriteten kvinnor, som befinner sig mitt i livet riskerar att slås ut från arbetsmarknaden om inget görs. Utvecklingen kräver ett nytänkande kring inte minst utformningen av socialförsäkringssystemet. Enligt Psykologförbundet skulle sjukskrivningsrätt för psykologer bidra till bättre behandlingar och en effektivare sjukskrivningsprocess – vilket minskar inflödet till långa sjukskrivningar. Det skulle även avlasta en pressad primärvård och minska behovet av att lösa allmänläkarbristen med dyra stafettläkare. Samtidigt är risken för negativa effekter liten. Försöksverksamhet i Norge perioden 2009-2011 visar att psykologer skriver sjukintyg med utomordentligt stor försiktighet. Patienterna är också nöjda över att slippa konsultera ytterligare en person och återigen förklara sin livssituation.

Förbundet bidrar gärna med idéer, förslag och kontakter i en fortsatt diskussion kring upplägg av en försöksverksamhet med sjukskrivande psykologer.

Sjukskrivning är del i psykologisk behandling

Ett mycket starkt argument för att ge psykologer rätt att skriva sjukintyg är att arbetslivet ofta är en central komponent i den psykologiska behandlingen. Graden av exponering inför andra människor, krav och sammanhang, som arbetslivet i regel innebär, kan vara avgörande för om en person blir frisk eller inte från en psykisk åkomma. För vissa diagnoser – exempelvis lättare ångesttillstånd och depression som många personer sjukskrivs för i dag – är det ofta till fördel om patienten har kvar en koppling till arbetslivet under behandlingstiden. Det viktiga är att patienten gradvis utsätts för olika sociala situationer samtidigt som hon eller han behandlas med olika strategier för det som känns jobbigt. För andra diagnoser – exempelvis svåra

utmattningstillstånd – kan det vara en central del i behandlingen att patienten helt vilar från arbetet under en period och/eller successivt och kontrollerat återgår till arbete.

Psykologer har en unik kompetens i att utreda, diagnostisera och behandla patienter som lider av psykisk ohälsa. Det innebär också att psykologer är den profession som bäst kan avväga hur eventuell sjukfrånvaro påverkar behandlingen i det enskilda fallet, och hur den bör anpassas för att maximera möjligheterna för patienten att återhämta sig. Att ge psykologer verktyget att sjukskriva patienter med psykisk ohälsa skulle därför avsevärt höja kvaliteten och kostnadseffektivitet i den psykologiska behandlingen. Det skulle också innebära goda förutsättningar att stärka kvaliteten och rättsäkerheten i sjukskrivningsprocessen, i meningen att försäkringskassan får ett mer korrekt och träffsäkert underlag inför bedömning av personens arbetsförmåga i det initiala skedet.

Minskar behovet av stafettläkare

Det finns ett annat starkt och mer praktiskt argument för att ge psykologer rätten att skriva sjukintyg. Vi menar att det skulle innebära en avsevärd avlastning åt primärvården, som delvis på grund av allmänläkarbristen i dag saknar tillräcklig kapacitet att klara uppdraget att tillgodose befolkningens behov av grundläggande sjukvård. Med sjukskrivande psykologer skulle en del av allmänläkarens tid kunna omfördelas till andra angelägna områden – exempelvis vården kring svårt sjuka äldre människor, där primärvården i dag fungerar mindre väl i rollen som koordinator gentemot kommunen och den specialiserade sjukvården. En ordning med sjukskrivande psykologer skulle också påtagligt minska behovet av stafettläkare, som under många år dränerat primärvårdens budget i de delar av landet där bristen på allmänläkare är särskilt påtaglig. För den enskilde patienten är det naturligtvis enbart en fördel ju färre personer i sjukvården man slipper att konsultera.

Försöksverksamhet i Norge

Under perioden från mars 2009 till december 2011 pågick ett försök med sjukskrivningsrätt för psykologer i två fylken – Akershus och Telemark – i Norge. Projektet omfattade som mest 247 psykologer som antingen var psykologer med behandlingsansvar inom den offentliga psykiatriska vården eller privatpraktiserande specialister i klinisk psykologi (drygt 20 personer). Rätten att sjukskriva begränsades till sjukdom eller skada som har direkt samband med psykisk ohälsa. Det fanns också en begränsning i sjukskrivningstider – psykologerna fick i ett första steg sjukskriva patienten för en period om högst 12 veckor, som sedan kunde förlängas till en period om sammanlagt högst 26 veckor.

Bakgrunden till projektet är att det sedan länge funnits en omfattande psykisk ohälsa i Norge. Bland annat står den psykiska ohälsan för cirka 20 procent av sjukskrivningarna och nya förtidspensioneringar – och sjuktalen i Norge är generellt mycket höga. Ett sätt att försöka möta den psykiska ohälsan i Norge har varit att stärka psykologernas roll. Inom den norska psykiatrin har psykologer under de senaste tio åren successivt kommit att få en självständig roll i att utreda, diagnosticera och behandla patienter som lider av psykiska problem och sjukdomar – och psykologprofessionen är numera i princip jämställd med psykiatrikerna i den psykiatriska vården. Att pröva sjukskrivningsrätt för

psykologer är således ett naturligt fortsatt steg i denna process. I Norge har dessutom manuellterapeuter och kiropraktorer haft sjukskrivningsrätt sedan 2006.

Försöksverksamheten i Norge har utvärderats av en oberoende konsult på uppdrag av Arbets- och velferdsdirektoratet. Det tydligaste resultatet är att psykologerna sjukskrivit sina patienter i begränsad utsträckning och med stor försiktighet. Enligt en enkätundersökning hade 52 procent av psykologerna sjukskrivit en eller flera patienter cirka två år in på försöksperioden – dvs. närmare hälften hade inte använt sjukintyg alls. En statistisk genomgång visar också att de drygt 20 privatpraktiserande psykologerna i projektet hade sjukskrivit 99 patienter om totalt 2 600 dagar under perioden juli 2009 till juni 2010.

Huvudskälet till den begränsade användningen av sjukintygen är att psykologerna känt lojalitet med den starka koordinatorsroll som fastlegen har inom den norska sjukvården. Psykologerna har betraktat sjukintyget som ett bra instrument att använda i speciella fall – när det gagnat behandlingen av patienten och det inte funnits behov av andra kompletterande insatser eller bedömningar. Man bör här också ha i åtanke att även psykiatrikerna i Norge oftast hänvisar patienterna till fastlegen för konsultationer som rör sjukskrivning.

Utvärderingen påvisar inga egentliga negativa effekter av försöket. Vad gäller positiva utfall finns indikationer på att psykologerna sjukskrivit sina patienter kortare perioder jämfört med fastlegen, även om det inte helt går att fastslå i statistisk mening. Den tydligaste positiva effekten är emellertid kopplad till patientnöjdheten. Patienterna fick träffa den sjukskrivande psykologen oftare och längre än fastlegen vilket de upplevde som mycket värdefullt. De var också mycket positiva till att inte behöva konsultera ytterligare en person och återigen förklara sin livssituation för att diskutera sjukskrivning.

Former för försöksverksamhet med sjukskrivande psykologer i Sverige

Psykologförbundet anser att tiden nu är mogen för att göra en pilot med sjukskrivande psykologer i Sverige. Försöket i Norge visar att de farhågor som brukar lyftas om sjukskrivningsrätt till psykologer – att sjukskrivningar blir fler och längre och att patienterna riskerar en sämre bedömning – inte har något som helst empiriskt stöd.

En försöksverksamhet i Sverige med sjukskrivande psykologer bör omfatta ett till två landsting beroende på hur stora de är. Det viktiga är att tillräckligt många psykologer ingår för att möjliggöra ordentlig utvärdering. En försökstid på två till tre år bedömer vi som rimlig. Självklart bör psykologernas sjukskrivningsrätt i huvudsak gälla sjukdom eller skada som har samband med psykisk ohälsa. Sedan är det en avvägningsfråga om psykologerna ska kunna sjukskriva patienter som primärt söker för psykisk ohälsa men även har en somatisk problematik och i dessa fall naturligtvis konsultera läkaren. Förbundet kan se att detta skulle stärka en samlad bedömning kring patienten.

Främst bör legitimerade psykologer som arbetar i eller är knutna till första linjens psykiatri dvs. primärvården omfattas av försöksverksamheten. Här inkluderar vi även helt privatpraktiserande psykologer som behandlar psykisk ohälsa. Till skillnad från Norge finns i Sverige (om än i otillräcklig utsträckning och ojämnt fördelat över landet) psykologer inom primärvården. En jämförelse i sjukskrivningsmönster mellan allmänläkare och psykologer i primärvården blir mest rättvisande eftersom det här rör sig om samma patientgrupper.

Krav för att bli godkänd att delta i försöket bör vara att psykologen genomgått kurs i försäkringsmedicin. Lämpliga teman kan vara regelverk och riktlinjer (försäkringsmedicinskt beslutsstöd m.m.), begrepp som arbets- och funktionsförmåga samt sjukintygsblanketten och kraven från försäkringskassan om hur den ska fyllas i.

Det bör naturligtvis ske en extern och oberoende utvärdering av försöksprojektet när det avslutats. Tänkbara myndigheter för ett sådant utvärderingsuppdrag är Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringar eller Socialstyrelsen. Alternativt kan uppdraget läggas ut på lämplig forskningsinstitution.

Fortsatt dialog

Psykologförbundet står naturligtvis till förfogande för en fördjupad diskussion kring rätten för psykologer att skriva sjukintyg och ett försöksprojekt. För eventuella förslag om mötestider eller frågor m.m., kontakta utredare Per Johansson på e-post: per.johansson@psykologforbundet.se alt. telefon: 0709-676 401.

Sveriges Psykologförbund

Lars Ahlin
Förbundsordförande

Örjan Salling
Förbundsdirektör